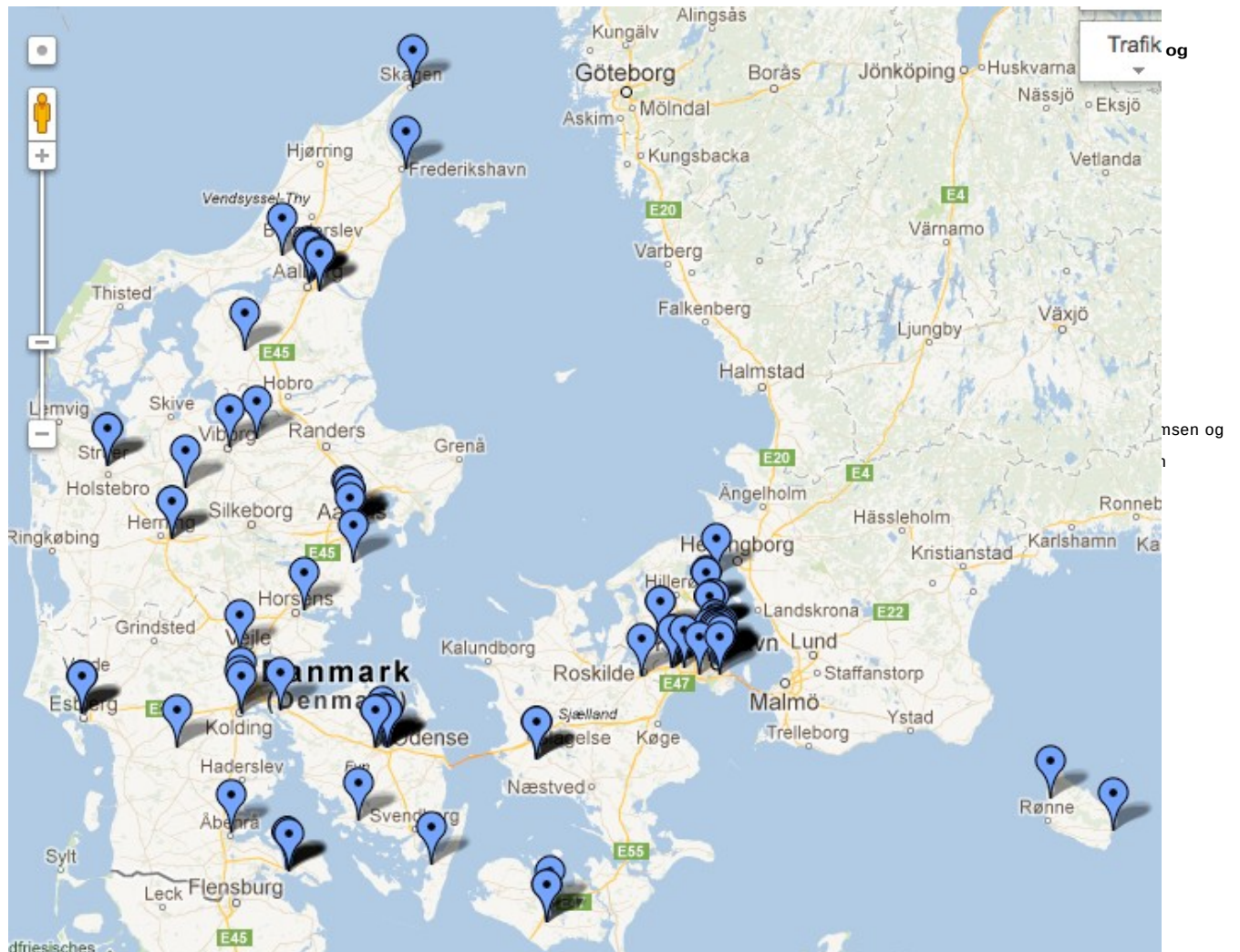

Strategi for samarbejde om Danmarks klynge- og netværksindsats

5. UDKAST

2. oktober 2012

Sammenfatning

Klynger spiller en vigtig rolle som driver for vækst og innovation lokalt, regionalt og nationalt. Klyngeorganisationer kan hjælpe virksomheder til hurtigere at skabe innovationer og kommercielle succeser og kan etablere nyskabende offentlige-private samarbejder, der kan bidrage med innovative løsninger på samfundets udfordringer.

Det fremgår af de regionale vækstpartnerskabsaftaler mellem regeringen og de regionale vækstfora fra maj 2012, at der i 2012 udarbejdes en strategi for, hvordan man samlet set fra national og regional side kan skabe gode rammer for innovation, videndeling og vækst i innovationsnetværk og klynger, herunder at sikre et styrket samarbejde og arbejdsdeling mellem det statslige og regionale niveau.

Fire ministerier og de seks regionale vækstfora præsenterer her en samlet strategi for, hvordan Danmark gennem en effektiv klyngeindsats kan bidrage til at vi får skabt fremtidens stærke konkurrencedygtige og innovative virksomheder. De fire ministerier er: Uddannelsesministeriet, Erhvervs- og Vækstministeriet, Udenrigsministeriet og Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. .

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Strategien bygger videre på den hidtidige indsats og udgør samtidig en samling, fokusering og styrkelse af området, så der sikres sammenhæng og synergi mellem regionernes og statens indsats for klyngeudvikling. Strategien er udarbejdet af en tværministeriel og tværregional arbejdsgruppe med inddragelse af erhvervs- og arbejdstagerorganisationer, forsknings- og uddannelsesinstitutioner og andre centrale innovationsaktører. Ingen andre lande har på samme måde inddraget alle relevante ministerier og regioner i et partnerskab om klyngeudviklingen.

Strategien skaber én samlet koordinering af klynge- og netværksindsatsen på tværs af regioner og ministerier i forhold til etablering, udvikling, internationalisering og professionalisering af klynger og netværk. Strategien består af tre hovedinitiativer:

For det første oprettes som et led i regeringens vækstpartnerskabsaftaler med regionerne et nationalt forum for klynger og klyngeudvikling bestående af de fire ministerier og de seks regionale vækstfora. Forumet skal understøtte klyngeudviklingen i Danmark og sikre sammenhæng og synergi mellem lokale, regionale, nationale og internationale klyngeindsatser.

For det andet gennemføres der en indsats for at dygtiggøre og professionalisere de danske klyngeorganisationer. Det sker ved at inddele klyngeorganisationerne i tre ”klyngegrupper” efter europæiske kvalitetsstandarder og tilbyde målrettet kompetenceudvikling til klynger på alle tre niveauer via en samlet supportfunktion for danske klynger.

For det tredje styrkes klyngernes internationale aktiviteter, herunder i vores nabolande i Norden og Østersøregionen, hvor der stadig er store uudnyttede markedspotentialer for danske SMV’er. Det sker dels gennem et intensiveret samar-

bejde med udenlandske klynger, de danske innovationscentre og de øvrige danske repræsentationer i udlandet. Endvidere vil der blive arrangeret fælles matchmaking-seminarer for klynger i Norden, Baltikum og det øvrige Nordeuropa.

**Styrelsen for Forskning og
Innovation**

1. Indledning

Virksomheder deltager aktivt i klyngesamarbejde og innovative netværk fordi de herigennem får adgang til ny viden, nye samarbejdspartnere og andre fordele, der kan styrke deres innovation, salg og eksport. Det er derfor virksomhederne (særligt de små og mellemstore) og deres vækst- og udviklingspotentialer, der er omdrejningspunktet for den offentlige klynge- og netværksindsats.

Virksomheder er meget forskellige og har mangeartede udfordringer og behov i relation til deres udvikling og innovation. Vi har derfor i Danmark opbygget et effektivt og sammenhængende innovationssystem bestående af en række aktører og instrumenter, som supplerer og understøtter hinanden (det, som nogle kalder for ”økosystemet for innovation”).

Klynger udgør en vigtig brik i det samlede innovationssystem. Både som selvstændig aktør i innovationssystemet, men klynger kan også være med til at styrke sammenhængen og værdien af systemet for den enkelte virksomhed. Det skyldes en kombination af tre faktorer: 1) Klynger arbejder med virksomhederne over en længere periode og opnår dermed et godt kendskab til deres udfordringer og behov, 2) Klynger består af eller samarbejder tæt med alle de øvrige aktører i innovationssystemet og kan derfor hurtigt inddrage dem, når behovet opstår og 3) I klyngeorganisationen er der opbygget et godt kendskab til de forskellige innovationsprogrammer, som virksomheder kan søge.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Centrale formål med klyngeindsatsen i Danmark

- Styrke innovation, forskning og vækst via øget offentligt-privat samspil, særligt inden for områder med vækst- og udviklingspotentialer
- Understøtte små og mellemstore virksomheders vækst- og innovationskapacitet
- Understøtte og accelerere omstillingen af dansk erhvervsliv til den videnbaserede økonomi og herigennem bidrage til at sikre fremtidens konkurrenceevne og arbejdspladser i Danmark.
- Etablere effektive matchmaker-funktioner, der kan fungere som nem indgang for virksomheder til forskning, teknologi og viden
- Understøtte virksomhedernes internationalisering, adgang til udenlandske markeder og matchmaking med udenlandske samarbejdspartnere
- Bidrage med innovative løsninger på samfundsmæssige problemer

1.1 Strategiens fokus

Det fremgår af de regionale vækstopartnerskabsaftaler mellem regeringen og de regionale vækstfora fra maj 2012, at der i 2012 udarbejdes en strategi for, hvordan man samlet set fra national og regional side kan skabe gode rammer for innovation, videndeling og vækst i innovationsnetværk og klynger, herunder at sikre et styrket samarbejde og arbejdsdeling mellem det statslige og regionale niveau.

Fokus i denne samarbejdsstrategi er den offentlige indsats, der har til formål at fremme udviklingen af kompetente klyngeorganisationer og styrke samarbejdsaktiviteter i klynger, som kan skabe innovation, vækst og konkurrencedygtighed i virksomhederne. Klyngeorganisationer kan være støttet af forskellige aktører og myndigheder, herunder klyngens virksomheder og videninstitutioner samt kommunale, regionale, nationale og internationale myndigheder.

Et centralt element i strategien er at styrke samarbejdet og koordineringen mellem de forskellige nationale og regionale myndigheder, der tilrettelægger og gennemfører den offentlige klyngeindsats.

Klynge- og netværksindsatsen fokuser på kollektivt at adressere en større gruppe af virksomheder, der deler samme udfordringer. Den fremmer effektive redskaber til at øge innovationskapaciteten i mange små og mellemstore virksomheder på én gang.. Klyngeindsatsen søger at fremme innovation samt øge viden- og innovationskapaciteten i virksomheder med vækst- og udviklingspotentialer, herunder især små og mellemstore virksomheders innovationskapacitet samt det innovative samarbejde og forskningssamarbejde mellem videninstitutioner, virksomheder og offentlige institutioner.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Der findes andre typer af uformelle virksomhedsklynger og virksomhedsnetværk, som også er vigtige for de deltagende virksomheder. De bliver understøttet af gode generelle makro- og mikroøkonomiske rammebetingelser.

Endvidere er der en lang række af rammebetingelser, som også har stor betydning for klyngers og deres virksomheders vækst- og udviklingsbetingelser. Nogle rammebetingelser er bestemt af udviklingen i den globale økonomi, andre i den politik og den regulering, som vedrører andre områder, fx forskning, uddannelse, sundhed, miljøregulering osv. Der er ikke direkte fokus på disse rammebetingelser i selve denne strategi, men der lægges op til, at det forum, der etableres, vil se nærmere på, hvordan man fremover på en række andre fagområder kan tilrettelægge rammerne og indsatsen, så den samtidig også understøtter klyngernes udvikling.

I det følgende dækker begrebet ”klyngeorganisation” over organisationer for både virksomhedsklynger, innovative netværk og de statslige Innovationsnetværk.

1.2. Klynger og netværk skaber vækst

Klynger og netværk fremmer vidensamarbejde, kompetenceudvikling og dermed innovation, udvikling og forskning i alle typer virksomheder. Fire gange så mange små og mellemstore virksomheder bliver innovative, når de deltager i klynge- og netværksaktiviteter, sammenlignet med virksomheder, der ikke er med i klynge-samarbejder. Klynge- og netværk bidrager også til, at fire gange så mange virksomheder starter samarbejdsprojekter om innovation og forskning med eksterne videnparter sammenlignet med tilsvarende virksomheder uden for klynge- og netværkssamarbejde.¹ Det betyder i gennemsnit 9 procent højere produktivitet

¹ Styrelsen for Forskning og Innovation, Innovation: Analyse og evaluering 18/2011, *Impact Study: The Innovation Network Programme*

per medarbejder for små og mellemstore virksomheder, der samarbejder med videninstitutioner om konkrete forsknings- og innovationsprojekter.²

Der deltager årligt over 6000 danske virksomheder i de aktiviteter, som iværksættes af lokale, regionale eller nationale klynge- og netværksorganisationer. Over 80 procent er små og mellemstore virksomheder.

1.3 Kompetente klyngeorganisationer skaber øget værdi

Stærke klynger består af forskellige aktører med førende kompetencer inden for deres felt. Aktørerne er private virksomheder, private eller selvejende organisationer, universiteter, GTS-institutter, uddannelsesinstitutioner, andre videninstitutioner samt offentlige institutioner og myndigheder. Andre typer af aktører kan med fordel være væksthuse, innovationsmiljøer, forskerparker mv., som kan bidrage med deres kompetencer, ressourcer og aktiviteter.

Virksomhederne er kernen i klynger og fokus for klyngeorganisationens aktiviteter. Det skal være et fagligt interessefællesskab mellem virksomhederne, men de bør også supplere hinanden vedrørende kompetencer og placering i værdikæden. Mange virksomhedsklynger er bygget op om hele værdikæder inkl. underleverandører, serviceleverandører og rådgivere. Konkurrerende virksomheder deltager ofte i samme klynge og opnår fordele af samarbejdet. Det sikrer dynamik, at både store, førende virksomheder og små og mellemstore virksomheder inden for området deltager. De store fungerer som ”magnet” for at tiltrække de mindre og kan medvirke til at øge SMV’ernes fokus på forskning og innovation.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Over de sidste 15 år er der etableret en lang række klyngeorganisationer i Danmark, typisk baseret på en kombination af private og offentlige midler. Behovet for en klyngeorganisation opstår fordi klyngens virksomheder og andre aktører kan opnå store fordele ved at klyngesamarbejdet bliver sat ind i en strategisk og professionel ramme. Herved bliver det muligt at samles om en fælles strategi og fælles udviklingsaktiviteter, som skaber større større værdi end aktørerne kunne opnå hver for sig.

Klyngeorganisationer har udviklet sig til at udgøre en vigtig del af den erhvervs- og videnskabsinfrastruktur for innovation og vidensspredning særlig rettet mod de små og mellemstore virksomheder. Der er fokus på at samle alle relevante aktører inden for den pågældende klynge i et organisatorisk samarbejde. Klyngeorganisationen fungerer som et forum for udvikling af nye samarbejdsrelationer mellem private og offentlige aktører samt for dialog om de fremtidige forsknings- og uddannelsesbehov.

Klynge- og netværksindsatsen kan derfor samtidig udgøre et effektivt instrument til hurtigere at finde innovative løsninger på store samfundsmæssige udfordringer. Klyngeorganisationer udgør et samlingspunkt eller triple helix-konstruktion, hvor alle relevante offentlige og private interessenter mødes og udvikler fælles strategier og løsninger på de problemer, som den offentlige og private sektor står

² Styrelsen for Forskning og Innovation, Innovation: Analyse og evaluering 02/2011, *Økonomiske effekter af erhvervslivets forskningssamarbejde med offentlige videninstitutioner*

over for. Mange danske klyngeorganisationer fokuserer allerede i dag på områder med store samfundsudfordringer, eksempelvis inden for klima, energi, miljø, velfærd, sundhed, transport, boliger og fødevarer.

1.4 Klyngeorganisationers aktiviteter og opbygning

Klyngeorganisationen hjælper specifikt virksomheder med at finde samarbejdspartnere i ind- og udland, identificere udfordringer og videnbehov, opstart af nye projekter samt generel videnformidling og – videndeling.

Alt i alt er de centrale aktiviteter for klyngeorganisationerne følgende:

- Hjælpe med at igangsætte og gennemføre konkrete innovations- og samarbejdsprojekter for virksomheder og videninstitutioner
- Fremme matchmaking, hvor to eller flere parter bringes sammen for at etablere nye samarbejdsaktiviteter
- Fremme internationalt samarbejde, matchmaking og afsøgning af nye markeds- og eksportmuligheder i samarbejde med relevante partnere så som Eksportrådet og Enterprise Europe Network.
- Sparring, ideudvikling og kompetenceudvikling, bl.a. gennem virksomhedsgrupper, workshops og kurser
- Videnformidling, der holder virksomheder opdateret med nyeste viden og forskning
- Være omdrejningspunkt og brobygger for virksomhedernes deltagelse i innovationssystemet
- Understøtte virksomheders samarbejde med andre virksomheder fx om adgang til markeder i ind- og udland, fælles forretningsudvikling, øget kommercialisering af forskning, udvikling og innovation mv.
- Medvirke til at opsamle virksomheders behov for uddannelser og dermed fungere som et fintmasket ”aftagerpanel” for uddannelsesinstitutionerne.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Klyngeorganisationer består typisk af et sekretariat med en klyngeleder i spidsen for det daglige arbejde, og en bestyrelse, der har ansvaret den strategiske retning. I bestyrelsen bør der både indgå virksomheder og videninstitutioner samt andre centrale aktører/organisationer inden for det gængældende område. I gennemsnit har de større klyngeorganisationer omkring 4-6 medarbejdere. De allerstørste har op til 10-15 medarbejdere. De mange små og mindre klyngesekretariater har ½-1½ medarbejdere.

Sekretariaterne er placeret enten hos universiteter, brancheorganisationer, GTS-institutter, forskerparker eller andre non-profit organisationer. Brancheforeninger bør kunne spille en fremtrædende rolle i klyngeorganisationen fx i dens bestyrelse og understøtte dens arbejde gennem formidling af ydelser til brancheorganisationens medlemsvirksomheder. Brancheorganisationerne vil også kunne være med til at identificere behovet for nye spirende virksomhedsklynger og formidle virksomhedernes behov for kvalitet og relevans af ydelserne. Udover at repræsentere virksomhedernes interesser i klyngeorganisationen, kan brancheforeningerne endelig også fungere som ambassadører og hjælpe klyngeorganisationerne med skabe gode kontakter og nå ud til flere virksomheder.

Nyere internationale undersøgelser peger på, at klyngeorganisationer med et større antal virksomheder har større effekt for de deltagende virksomheder end en klyngeorganisation for et lille antal virksomheder³. Det skyldes, at diversiteten i kompetencerne og mængden af samarbejdsmuligheder øges, og kritisk masse i klyngeorganisationen øger udbuddet af specialiserede aktiviteter og services. Endelig vil større klyngeorganisationer være mere robust overfor tab af virksomheder i klyngen.

Kravene til klyngeledelsen vokser med antal aktører. Det kræver en dygtig klyngeledelse at sikre, at flere hundrede virksomheder med forskellige behov opnår værdi af samarbejdet i klyngeorganisationen. De bedste organisationer i Europa – herunder også i Danmark – har vist, hvordan det lade sig gøre. Et af elementerne er at underopdele store klyngeorganisationers medlemsvirksomheder i mindre interessefællesskaber, men med fokus på at bevare tværfaglige synergier.

Virksomheder bør løbende give klyngeorganisationen feedback om behov og aktivt påvirke aktiviteterens indhold, så der leveres ydelser af kvalitet og relevans. Samtidig er det vigtigt, at virksomhederne bidrager med egenfinansiering af klyngeaktiviteterne, så der sikres tilstrækkeligt med engagement og forpligtelse fra virksomhederne.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

2. Klyngeindsatsen i Danmark

2.1. Udviklingen i klyngeindsatsen i Danmark

Der findes klyngeorganisationer placeret i alle dele af Danmark, jf. Danmarkskortet på forsiden. Regionerne er i gang med 2. generations udviklingsstrategier og har fokus på vækst og jobskabelse gennem brug af klyngeorganisationer. Regionerne prioriterer nu de væsentligste regionale klynger, hvoraf mange har hovedaktiviteter der rækker ud over de regionale grænser.

I 2008 blev en række statslige/regionale klynge- og netværksprogrammer (fx Regionale Teknologicentre, Højteknologiske Netværk, IKT Kompetencecentre, Cross Road Copenhagen, Øresundsinitiativer mv.) lagt sammen til ét nationalt program "Innovationsnetværk Danmark" under Rådet for Teknologi og Innovation, og antallet af støttede klyngeorganisationer blev halveret til godt 20. De 20 har fokus på væsentlige danske erhvervs- og forskningsmæssige styrkepositioner og har internationalt samarbejde med omkring 35 lignende udenlandske klyngeorganisationer. Via en koordinering mellem stat og regioner er der i klyngeorganisationerne opbygget en større kritisk masse i kompetencer og virksomhedsrettede aktiviteter.

De danske klyngeorganisationer i "Innovationsnetværk Danmark programmet" svarer i virksomhedsdeltagelse og geografisk spredning til de tilsvarende klynge-

³ Styrelsen for Forskning og Innovation, Innovation: Analyse og evaluering 17/2011, *Clusters Are Individuals: Creating Economic Growth through Cluster Policies for Cluster Management Excellence – Nordic-German-Polish Cluster Policy Benchmarking Project*

organisationer i fx Tyskland, Frankrig, Finland og Østrig, hvor der i gennemsnit er omkring 150-250 aktive virksomheder tilknyttet hver klyngeorganisation, og hvor 80 procent af aktørerne befinder sig i en radius på 150 kilometer fra klyngekernen.⁴ Tyskland, Østrig, Frankrig og Finland har arbejdet strategisk og systematisk med klynge- og netværkspolitik i 10 år længere, end vi har i Danmark. Her kan vi stadigvæk lære meget. Derfor samarbejder ministerier på tværs af landene tæt og laver fælles analyser og politikpapirer.

I EU er der øget fokus på klynge- og netværkspolitikken. Europa-Kommissionen opbygger et Europæisk Klynge Excellence Initiativ (ECEI) og indfører et kvalitetsmærke for klyngeorganisationer, som kun tildeles eliten af klyngeorganisationer i Europa. Forventningen er, at klyngeorganisationer, der opnår kvalitetsmærket ECEI, foruden større synlighed vil få nemmere adgang til visse typer af EU-finansierede samarbejdsaktiviteter under det kommende forskningsprogram Horizon 2020. Desuden etablerer Europa-Kommissionen 1. oktober 2012 et særligt kontor for klynge- og netværkspolitik, der skal fremme effektive øko-systemer for innovation, intelligent specialisering, internationalisering af klyngeorganisationer og fremme af excellente klyngeorganisationer mv.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

2.2 Holdbare klyngeorganisationer

Kvaliteten og størrelsen af klyngeorganisationerne har stor betydning for effekterne i virksomhederne, men varierer meget. Nye internationale undersøgelser viser, at det er helt afgørende for klyngeorganisationers succes og holdbarhed, at de har en dygtig ledelse, en effektiv organisering og udbyder services, der er skræddersyet virksomhedernes behov. I fremtiden er der brug for at få øget fokus på udvikling af effektive klyngeorganisationer, herunder god ledelse, gode kompetencer samt virksomhedsrettede tilbud og aktiviteter. Det vil bidrage til at øge effekten på vækst, eksport og innovation af klyngeorganisationernes ydelser og aktiviteter. Det kan ske ved bedre at koordinere indsatserne på tværs af det lokale, regionale og nationale niveau samt ved at samarbejde om at øge kompetencer og kvalitet i ydelserne i klyngeorganisationerne.

Analyser viser, at de klyngeorganisationer, som skaber de største effekter for virksomhederne, har eksisteret i en årrække, har formået at samle de relevante og mest kompetente aktører nationalt og har udviklet sig via en stærk og kompetent klynge- og netværksledelse.⁵ Klyngeindsatsen er således mest effektiv på det mellemlange og lange sigt. Indsatsen skal fremme de gode virksomhedsklyngers udviklingsmuligheder samtidig med, at der inden for nye lovende erhvervsområder skabes plads til fremtidens klynger og vækstvirksomheder. Indsatsen skal også kunne finde og udvikle fremtidens væksterhverv - de såkaldte spirende klynger.

⁴ Styrelsen for Forskning og Innovation, Innovation: Analyse og evaluering 16/2012, *Clusters Are Individuals II: Creating Economic Growth through Cluster Policies for Cluster Management Excellence – Pan European Cluster Policy Benchmarking Project*, forthcoming

⁵ Styrelsen for Forskning og Innovation, Innovation: Analyse og evaluering 17/2011, *Clusters Are Individuals: Creating Economic Growth through Cluster Policies for Cluster Management Excellence – Nordic-German-Polish Cluster Policy Benchmarking Project*

En effektiv klyngeindsats og dygtige klyngeorganisationer kan være med til at sikre, at virksomhedsklynger og industrier gennemløber en succesrig omstillingsproces til videnbaseret, internationalt konkurrencedygtig produktion. Et eksempel herpå er klyngeorganisationen ”Innovationsnetværket Livsstil”, som har spillet en central rolle i at transformere den kriseramte træ- og møbelindustri i Midtjylland til en succesrig livsstilsklynge, der sælger design- og livsstilsprodukter med høj værdi. Klyngeindsatsen har derfor fokus på ikke blot, hvad vi skal leve af i morgen, men også om 10-20 år. En moderne politik må have det langsigtede perspektiv.

2.3 Sammenhæng mellem klyngeorganisationer og uddannelsesinstitutioner samt GTS-institutter

Det er vigtigt, at de forskellige aktører i innovationssystemet, herunder universiteter, GTS-institutter og uddannelsesinstitutioner mv., har fokus på at bruge klyngeorganisationerne som et redskab til at nå virksomhederne med deres viden og til at finde virksomheder til samarbejds- og forskningsprojekter.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Klyngeorganisationerne kan stå for en større grad af matchmaking og formidling af viden mellem deres medlemsvirksomheders behov for uddannelser, læring og kompetencer og uddannelsesmiljøerne på alle niveauer. Det kan blandt andet indebære at formidle viden om konkrete flaskehalse, som medlemsvirksomhederne oplever på arbejdsmarkedet inden for det givne klyngeområde, så uddannelsesmiljøerne kan tage handsken op og udvikle nye uddannelser, forbedre de eksisterende og komme med nye efteruddannelsestilbud

Uddannelsesministeriet vil i dialog med videninstitutionerne arbejde for, at klyngeorganisationer får en mere fremtrædende placering i institutionernes strategier for videnformidling. En videninstitution bør være aktiv deltager i en klynge, modtage viden fra de andre institutioner og virksomheder og forpligte sig til selv at bidrage aktivt til videnudveksling. Uddannelsesministeriet vil endvidere skabe incitament til, at der indgås formaliserede samarbejder mellem klyngeorganisationer og andre centrale aktører i innovationssystemet, heriblandt GTS-institutter. I ministeriets resultatkontrakter med GTS-institutterne bliver der allerede nu indskrevet, at institutterne skal samarbejde med relevante netværk og klynger om videnformidling.

3. Strategiens overordnede mål og pejlemærker

Der opstilles følgende overordnede målsætning for klyngeindsatsen:

Klyngeetablering og klyngeudvikling skal via innovation, innovative løsninger på samfundets problemer samt forskning og kompetenceudvikling fremme virksomhedernes konkurrenceevne, eksportvækst, investeringsfremme, beskæftigelse og produktivitet i dansk erhvervsliv.

Et centralt redskab herfor er etablering og udvikling af excellente klyngeorganisationer.

Målsætningen skal opnås gennem en række konkrete initiativer og tiltag, der styrker den samlede klynge- og netværksindsats frem mod 2020. 2020-pejlemærkerne vil være følgende:

Pejlemærker for klyngeindsatsen frem mod 2020

Pejlemærker for det danske klyngelandskab og klyngeorganisationernes kvalitet:
• Danmark har 10 regionale eller nationale klyngeorganisationer, der opnår ECEI Gold Label • Danmark har yderligere mindst 10 regionale eller nationale klyngeorganisationer, der opnår ECEI Silver Label • Danmark har en passende underskov af behovsdrivne små lokale eller mindre regionalt placerede klyngeorganisationer, som er lette at finde for virksomhederne og erhvervsrådenes virksomhedskonsulenter, og som understøtter virksomheders behov for udvikling, viden og innovation, uanset virksomhedernes udviklingsniveau eller geografisk placering
Pejlemærker for effekten af klyngeindsatsen:
• Mindst 10.000 virksomheder deltager aktivt i regionernes og statens klyngeaktiviteter • Mindst 2.000 virksomheder starter årligt samarbejdsprojekter med videninstitutioner på baggrund af deltagelse i regionernes og statens klyngeorganisationers aktiviteter • Der skabes nye innovationer i mindst 1.000 virksomheder årligt som følge af klyngeaktiviteterne • Der kan dokumenteres signifikante vækst- og beskæftigelseseffekter for de virksomheder, der deltager i klyngeaktiviteterne.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

4. Nationalt forum for klynger og netværk

Som et element i regeringens innovationsstrategi og vækstpartnerskabsaftale med de regionale vækstfora oprettes et strategisk forum om klyngeindsatsen mellem Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse (formand), Erhvervs- og Vækstministeriet, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, Udenrigsministeriet og de 6 regionale vækstfora.

Forumet skal understøtte klyngeudviklingen i Danmark og sikre sammenhæng mellem lokale, regionale, nationale og internationale indsatser. Forumet vil understøtte og monitorere, at de opstillede målsætninger og pejlemærker for klyngeindsatsen nås, herunder at den regionale-nationale klynge- og netværksinfrastruktur tilsammen dækker væsentlige erhvervsområder i Danmark, at der sikres tilstrækkeligt kritisk masse i klynger med stærke udviklingspotentialer, samt at der ikke etableres uhensigtsmæssige overlap i klyngestrukturen.

Partnerne vil sikre en internationalisering af danske klynger og anvendelse af det nye europæiske ECEI kvalitetssystem. Endvidere vil partnerne bygge bro til europæiske og internationale initiativer inden for klynge- og netværkspolitikken,

herunder fx klyngeorganisationernes deltagelse i Horizon 2020, i initiativer i Østersøregionen eller i andre europæiske regioner

Forumet vil arbejde for, at klyngepolitik bliver til gavn både i de store byområder samt i landdistrikterne. Der er derfor fokus på at sikre en balance i udviklingen af regionalt, nationalt og internationalt stærke klyngeorganisationer og understøttelse af klyngeskabelse lokalt og regionalt. Som led heri undersøges og kortlægges de lokale, regionale og nationale effekter af klynge- og netværksindsatsen.

Mere konkret er forumets opgaver:

- Forumets opgaver er at overvåge, koordinere og udvikle klyngeindsatsen, herunder at:
- Fremme samarbejde og koordination af klyngeindsatsen på tværs af regioner, stat og internationale organer
 - Skabe overblik over det danske klyngelandskab for virksomheder og andre aktører
 - Udveksle og etablere fælles data, klyngeanalyser og avancerede styrkepositionsanalyser indenfor privat forskning, udvikling, innovation og kompetencer, der skal muliggøre en implementering af strategien og styrke den regionale-nationale dialog om styrkepositioner, specialiseringer mv.
 - Drøfte og koordinere regionale strategier for smart specialisering og sikre sammenhæng til den overordnede strategi for klynge- og netværkspolitikken
 - Inddele eksisterende eller nyere klyngeorganisationer i de tre klyngeligaer samt fremover placere klyngeorganisationerne i ligaerne (med udgangspunkt i ECEI-kvalitetssystemet).
 - Koordinere nationale og regionale udbud for klyngeudvikling og gennemføre fælles høringer af ansøgninger inden for partnerkredsen.
 - Afdække og drøfte muligheder for at ensrette, harmonisere og forenkle krav til bevillingsmodtagere, fx krav til medfinansiering og afrapportering
 - Understøtte udviklingen af excellente klyngeorganisationer bl.a. kompetenceudvikling og videndeling mellem klynger, international benchmarking og opnåelse af EU's Cluster Gold og Silver Label.
 - Fremme danske klyngeorganisationers internationalisering blandt andet ved at understøtte inter-clustersamarbejde på tværs af landegrænser, prioritering af andre typer internationalt samarbejde i bevillingerne og strategisk anvendelse af danske repræsentationer, institutioner og innovationscentre i udlandet.
 - Fremme danske interesser i EU's klyngepolitik gennem koordinering af dansk deltagelse i europæiske klyngepolitiske fora og gennem koordinering af danske holdninger og synspunkter over for EU og Europa-Kommissionens kontor for klynge- og netværkspolitik i DG Enterprise.
 - Sikre løbende opdatering og videreudvikling af klyngestrategien i dialog med forsknings-, teknologi- og uddannelsessektoren samt erhvervsorganisationer.
 - Samarbejde med relevante fagministerier og myndigheder om at anvende klyngeorganisationer som strategisk redskaber i forskellige sammenhænge, som understøtter regeringens samlede vækst- og innovationspolitik.
 - Monitorere, evaluere og måle effekter af klyngeindsatsen blandt andet i form af et årligt performanceregnskab, der gør status over den samlede indsats.
 - Koordinere udvikling af nye analyseværktøjer, internetworkværktøjer for klyngeorganisationer og sikre spredning og anvendelse af nye selvevalueringsværktøjer til fremme af kvalitet og effektivitet i klyngernes services og performance.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Forumet vil arbejde for, at klynger og innovationsnetværk bliver et af omdrejningspunkterne i regeringens samlede vækst- og innovationspolitik. Forumet vil drøfte og komme med bud på, hvordan, der kan skabe sammenhæng og synergi mellem klyngeindsatsen og andre relevante områder bl.a. uddannelse, iværksæteri, erhvervsservice samt fagministeriernes sektorspecifikke innovationsindsats.

Forumet vil etablere et strategisk samarbejde mellem klyngeorganisationerne og relevante aktører i innovations-, uddannelses-, eksportfremme- og erhvervsfremmesystemet.

Forumet organiseres med en styregruppe bestående af en repræsentant fra hver af parterne. Styregruppen kan på ad-hoc basis suppleres med andre relevante interessenter som observatører. Styregruppen mødes to gange årligt og betjenes af et fælles sekretariat ledet af FIVU.

Ultimo 2013 vil forumet vurdere behovet for at opdatere strategien set i lyset af udviklingen og erfaringerne fra det første år.

**Styrelsen for Forskning og
Innovation**

Fokusområder for forumets tværministerielle samarbejde om klynger

Uddannelse

Det er regeringens mål, at uddannelsesinstitutionerne i højere grad skal fremme innovation i erhvervslivet. Klynger og innovationsnetværk kan være effektive redskaber til at samtænke innovations- og uddannelsesindsatsen for alle videregående uddannelser inden for mange områder. Forumet vil arbejde for, at klyngernes potentiale som opsamlere af virksomhedernes uddannelsesbehov bliver anvendt systematisk i uddannelsesindsatsen.

Kommercialisering og iværksætteri

Klynger og netværk har vist sig som effektive instrumenter for iværksættere, nye og eksisterende SMV'ere, der ikke har erfaring med forskningssamarbejde. Netværk kan facilitere brobygning til forskningen og til design- og kommercialiseringseksperter. I nogle tilfælde vil der i forlængelse af gennemførte innovationsprojekter i netværket være behov for en kommercialiseringsindsats. Det er vigtigt, at der er et tæt samarbejde mellem klynger og de ansvarlige aktører på kommercialiserings-, design- og iværksætterområdet. Uddannelsesministeriet stiller krav til innovationsnetværk, klynger, forskerparker og innovationsmiljøer om at etablere konkrete samarbejder. Forumet vil også gå i dialog med Vækstfonden, de regionale væksthuse, innovationscentrene i udlandet samt den lokale erhvervsservice om, hvordan der kan skabes sammenhæng og synergi mellem disse aktører og klyngerne.

Forskning og

Eksportfremme og tiltrækning af udenlandske investeringer

Der er opbygget et effektivt samarbejde mellem de danske innovationscentre i Kina, Tyskland og USA og klyngerne. Det hjælper virksomheder med at finde internationale samarbejdspartnere. Samtidig gør Invest in Denmark en stor løbende indsats for først at kortlægge og siden markedsføre de danske kompetenceklynger i udlandet, blandt andet via ni regionale projektledere fysisk placeret i innovationsmiljøer og kompetenceklyngerne i de danske regioner. Netmatch/European Enterprise Network skal samarbejde med Eksportrådet om at målrette eksportfremstød for klynger og etablering af konkrete inter-cluster samarbejder mellem danske og udenlandske klynger. Eksportrådets almindelige betingelser for samarbejde med danske virksomheder og organisationer finder anvendelse i forbindelse med eksempelvis de ovenfor nævnte aktiviteter. Samarbejdet med Eksportrådet med henblik på at styrke den internationale dimension af de enkelte klyngeorganisationers internationale aktiviteter vil søges udbygget i de kommende år, og vil også omfatte samarbejde om at tiltrække udenlandske investeringer, hvor de stærkeste klynger kan spille en rolle i forhold til at synliggøre, hvor Danmark har særlige kompetencer og styrker. Alle nye aktiviteter bør tage højde for den strengede eksportfremmestruktur.

Udvikling af sektorspecifikke fagområder

Mange klynger arbejder inden for et fagområde, som har sit eget fagministerium. Det gælder fx inden for energi, miljø, transport, fødevarer, sundhed/velfærd, byggeri og oplevelsesøkonomi. Fagministeriernes indsats har stor værdi og betydning for erhvervslivets rammebetingelser for innovation og vækst. Det gælder i forhold til lovgivning, regulering og ministeriernes fagspecifikke udviklingsprogrammer rettet mod erhvervslivet. Det er vigtigt, at der skabes sammenhæng mellem fagministeriernes indsats og klyngeindsatsen, så fagministerierne ser klynger og innovationsnetværk som et vigtigt instrument til at adressere fagsektorens udfordringer og udvikling. Det skal undgås, at der oprettes overlappende klynger under forskellige ministerier. Fagministerierne skal i samarbejde med forumet følge, deltage i og udvikle klynger inden for deres fagområde. Det sker allerede fx i Transportsektorens Innovationsnetværk. Uddannelsesministeriet og forumet vil indlede en dialog med relevante fagministerier (transport, fødevarer, miljø, energi, sundhed og by, bolig og landdistrikt) om fælles indsats overfor de relevante klynger inden for de pågældende ministeriers fagområder.

5-. Hovedelementerne i klyngeindsatsen

Der er fem hovedelementer i den fælles nationale-regionale klyngeindsats, som iværksættes af partnerne i forumet:

- 1) Etablering af tre ligaer for klyngeorganisationer med hver sin profil og formål
- 2) Understøttelse både af nationale klyngeorganisationer og excellent klyngeledelse og gode lokale og regionale klyngeorganisationer, der skaber effekt
- 3) Styrke internationalt samarbejde og internationalisering af klyngeorganisationerne
- 4) Styrke klynger som excellente vidensspredningsorganisationer
- 5) Styrke intelligent specialisering lokalt og regionalt

5.1 Etablering af tre ligaer for klyngeorganisationer

Regioner har forskellige erhvervsstrukturer og forskelligt grundlag for at udvikle klynger og netværk. Klyngeorganisationer og deres virksomhedsklynge befinder sig på tre forskellige trin i deres udvikling. Der er mindre spirende/regionalt/lokalt specialiserede klyngeorganisationer. Der er stærke, modne og holdbare klyngeorganisationer, og endelig er der globalt konkurrencedygtige og måske internationalt førende klyngeorganisationer.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

En ny indsats for klyngeorganisationer indrettes, så den er i stand til at støtte klyngeorganisationer på de forskellige udviklingstrin.

Der etableres tre ”ligaer for klyngeorganisationer”, som de danske klyngeorganisationer kan kvalificere sig til og placeres i afhængigt af deres specifikke erhvervsmæssige muligheder og udviklingsniveau, geografi og historik.⁶

Klyngeindsatsen vil blive skræddersyet til de tre ligaer. Formålet er at optimere klyngeorganisationerne i deres viden- og innovationskapacitet samt aktivitets- og kompetenceniveau uanset, hvilken liga de befinder sig på.

Klyngeorganisationer kan ”rykke op eller ned” i de tre ligaer alt efter, hvordan klyngeorganisationen, medlemsskaren og erhvervsstrukturen udvikler sig.

Det sikres en dynamik i klynge- og netværkslandskabet og stærke incitamenter for de enkelte klyngeorganisationer til kontinuerligt at udvikle og forbedre sig.

Inddelingen i de tre ligaer vil følge de europæiske standarder for benchmarking og kvalitetsmåling af klyngeorganisationer, som EU har udviklet, og som er ved at blive implementeret af medlemslandene. Danmark vil sammen med Tyskland gå forrest i denne udvikling.

EU's initiativ for at skabe excellente klyngeorganisationer opererer med klyngeorganisationer i tre niveauer: Gold Label (”world class excellence”), Silver Label (”strong, mature clusters”) og Bronze Label (alene dokumentation for, at man har

⁶ Denne model er anbefalet af 10 lande i et fælles internationalt arbejde om at skabe en moderne klynge- og netværkspolitik: VDI/VDE-IT, *The Perfect Cluster Policy and Cluster Programme – Pan European Cluster Policy Group*, forthcoming 2012

en klyngeorganisationsstruktur på plads, men siger ikke nødvendigvis noget om klyngens niveau).

Dermed bliver det muligt for første gang at sammenligne sig med klyngeorganisationer i resten af Europa⁷. Dette system giver en klar struktur for læring i klyngeorganisationerne til gavn for virksomhederne, der bruger dem. De internationalt førende danske klyngeorganisationer vil få adgang til en række særlige fordele og aktiviteter udbudt af EU.

Opnåelse af især Gold Label (men også Silver og Bronze Label) giver klyngeorganisationer en række fordele. Først og fremmest er der tale om en kvalitetsmæssig blåstempling af klyngeorganisationen, som giver stor international synlighed og åbner mange døre for nye samarbejdspartnere og aktiviteter. Dermed bliver det nemmere at komme med i internationale samarbejdsprojekter. Guld-mærkatet er også et godt profileringsredskab i forhold til at tiltrække investeringer og veluddannet arbejdskraft til klyngen. Endelig kan vejen til at søge finansiering fra EU, staten og regionerne blive nemmere, når klyngeorganisationen har opnået et internationalt anerkendt kvalitetsmærke. Opnåelse af EU's Gold Label, Silver Label eller bronze label garanterer imidlertid ikke automatisk finansiel støtte fra hverken staten eller regionerne, jf. senere.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

I efteråret 2012 vil der foreligge et online evalueringsværktøj, hvor alle klyngeorganisationer selv kan teste, hvor tæt de er på at kunne opfylde kriterierne for at opnå Gold Label og på hvilke områder der særligt er behov for at forbedre sig. De organisationer, der herigennem kan sandsynliggøre, at de opfylder kravene, kan søge Innovationsnetværk Danmark-programmet eller eventuelt de Regionale vækstfora om finansiering til at få gennemført selve Gold Label certificeringsprocessen (som gennemføres af uafhængige, certificerede auditører).

Liga 1: Globalt konkurrencedygtige og internationalt førende klyngeorganisationer

Dette er klyngeorganisationer, der tilhører eliten i Europa/verden målt på de 31 ECEI-indikatorer og derfor kan måle sig med de bedste i udlandet. Der vil ofte være tale om klyngeorganisationer, der har eksisteret gennem længere tid og derigennem har opbygget en excellent ledelse og organisation, der har et tæt og tilidsbaseret forhold til klyngeorganisationens aktører og formår at tilrettelægge værdiskabende aktiviteter skræddersyet til klyngevirksomhedernes behov.

Disse klyngeorganisationer vil typisk involvere internationalt førende virksomheder og videninstitutioner og være anerkendt nationalt såvel som internationalt

⁷ For yderligere information om benchmarking og de 31 ECEI-indikatorer se: Styrelsen for Forskning og Innovation, Innovation: Analyse og evaluering 17/2011, *Clusters Are Individuals: Creating Economic Growth through Cluster Policies for Cluster Management Excellence – Nordic-German-Polish Cluster Policy Benchmarking Project*, samt VDI/VDE-IT, *The Perfect Cluster Policy and Cluster Programme – Pan European Cluster Policy Group*, forthcoming 2012

som en central aktør og indgang til erhvervslivet inden for det pågældende fokusområde og har endvidere opbygget stærke internationale samarbejdsrelationer.

Ofte vil de danske internationalt førende klyngeorganisationer have deres fokus inden for områder, hvor Danmark har erhvervs- og videnskabsmæssige styrkepositioner internationalt set. Det er således klyngeorganisationer, der er strategisk vigtige at understøtte – ikke blot med klyngemidler – men også med forsknings- og innovationsmidler samt sammenhørende infrastruktur, teknologisk service og veluddannet arbejdskraft.

Offshore Center Danmark er et eksempel på en internationalt førende klyngeorganisation, der netop som den første danske klynge har modtaget EU's Gold Cluster Label med godkendelse af Europa-Kommissionen baseret på en meget høj score på de 31 ECEI-indikatorer. Ambitionen er, at 10 danske klyngeorganisationer skal kunne opnå EU's Gold Label.

Liga 2: Stærke, modne og holdbare klyngeorganisationer

Her er tale om klyngeorganisationer, der har opnået et vist professionelt niveau og kritisk masse, har skabt dokumenterede resultater i form af innovation og vækst og har etableret samarbejder, der rækker udover den regionale forankring. For at kvalificere sig til denne liga skal man i EU's benchmarking opnå en kvalitetsscore, der svarer til "sølv-niveau".

De stærke, modne og holdbare klyngeorganisationer mangler dog fortsat noget i forhold til at nå samme niveau som de globalt konkurrencedygtige og internationalt førende klyngeorganisationer. Det kan fx være, at de ikke er nået så langt med hensyn til internationalisering eller i at skabe tilstrækkeligt mange værdiskabende services og aktiviteter for medlemmerne.

En vigtig funktion for klynger og netværk i denne liga er at understøtte innovationskapaciteten i små og mellemstore virksomheder - også inden for områder, hvor Danmark ikke nødvendigvis har internationale styrkepositioner, men hvor der alligevel er plads til konkurrencedygtige danske virksomheder, hvis de får adgang til den rette viden og teknologi.

De stærke, modne og holdbare klyngeorganisationer udgør en vigtig del af Danmarks innovationsinfrastruktur overfor SMV'er og bør have gode rammer og understøttes finansielt - også selv om de ikke alle vil kunne udvikle sig til globalt konkurrencedygtige og internationalt førende klyngeorganisationer.

Innovationsnetværket AluCluster er et eksempel på en stærk, moden klynge, som har høje ambitioner om at rykke op blandt de internationalt førende. I erkendelse af, at det nuværende fokus for klyngen ikke rummer tilstrækkelige udviklingspotentialer til at indfri ambitionsniveauet, er Innovationsnetværket AluCluster i gang med at overveje en sammenlægning med både Innovationsnetværket PlastCluster og Stålklyngen, for derved at kunne etablere et stærkt samlet globalt konkurrencedygtig klyngeorganisation inden for materialeteknologi.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Liga 3: Mindre spirende/regionalt/lokalt specialiserede klyngeorganisationer

Spirende klyngeorganisationer og mindre lokalt eller regionalt specialiserede klyngeorganisationer befinder sig på et relativt umodent udviklingsniveau set i sammenligning med internationalt førende klyngeorganisationer og modne større klyngeorganisationer. Det kan være fordi klyngeorganisationen er forholdsvis ny, fordi klyngeorganisationen mangler kritisk masse eller kvalitet i aktørkredsen blandt andet fordi den måske har et meget geografisk begrænset lokalt eller regionalt fokus), eller fordi klyngeorganisationen endnu ikke har kastet tilstrækkelige resultater af sig i form af vækst og innovation i virksomhederne.

Det afgørende er at identificere de spirende klyngeorganisationer, hvis medlemsvirksomheder har stærke vækst- og udviklingspotentialer og at fokusere på at understøtte disse såvel finansielt som kompetencemæssigt.

Der findes mange små lokalt, regionalt og fagligt afgrænsede klyngeorganisationer i Danmark, hvor målet ikke er at skabe en klynge i verdensklasse. Indsatsen kan alligevel understøtte disse klynger, da de udgør en vigtig regional prioritering for at skabe økonomisk udvikling, vækst og beskæftigelse i yderområder og lokalområder. Indsatsen vil her været fokuseret på at opgradere kvaliteten af samarbejdet gennem kompetenceopbygning og ved at sikre samarbejde med andre klyngeorganisationer for at skabe bedre effekter.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Alle klynger, der har valgt at gennemgå EU's klyngebenchmarking-øvelse ("bronze-niveau"), vil som udgangspunkt være kvalificeret til denne liga sammen med de helt nye klyngeorganisationer, der opnår støtte som spirende klynger via Rådet for Teknologi og Innovations særlige klyngeprogram. Et eksempel på en ny, spirende, men umoden klynge er igangværende bestræbelser på at etablere en klynge for de digitale kreative erhverv (animation, digitale spil og læring mv.).

Principper for opnåelse af finansiering til klyngeorganisationer

Opnåelse af EU's Gold Label, Silver Label eller bronze label garanterer som nævnt ikke automatisk finansiell støtte fra hverken staten eller regionerne. Finansiell støtte til klyngeorganisationer inden for de tre ligaer opnås som hidtil ved at opfylde de kriterier og krav, som de bevilgende myndigheder hver især lægger vægt på.

Disse kriterier kan variere region til region og mellem ministerier alt efter, hvad der vægtes højest. Der vil som led i det forum, der etableres mellem de relevante ministerier og regionerne blive drøftet, hvilke grundlæggende kriterier parterne kan være fælles om at anvende.

Eksempelvis bør det være et krav, at alle klyngeorganisationer, der modtager offentlige bevillinger, har et godt kendskab til alle aktører i erhvervs- og innovationssystemet (lige fra lokal erhvervsservice til universiteter) og samarbejder med dem om at sikre virksomhederne en effektiv og sammenhængende service.

Eksempler på vigtige strategiske principper for klyngeorganisationers godkendelse til bevillinger

Klyngeorganisationer...

- skal have fokus på områder med stærkt innovations-, beskæftigelses- og erhvervspotentiale og tage afsæt i nuværende eller fremtidige styrkepositioner
- skal fungere som centrale omdrejningspunkter for innovation og videnspredning og skaber synergi mellem offentlige og private aktører, herunder bidrage til at igangsætte aktiviteter, der styrker incitamenterne for såvel private som offentlige aktører, fx sundhedsvæsenet, til at indgå i klyngesamarbejder og offentlig-private innovationsaktiviteter.
- skal supplere hinanden fagligt frem for at overlappe uhensigtsmæssigt og søge samarbejde med andre klynger, hvor der kan opnås synergi.
- skal bidrage med innovative løsninger på de store samfundsmæssige udfordringer og videnspredning fra store forsknings- og innovationsprojekter
- skal tage aktivt del i internationalt samarbejde til gavn for virksomhederne
- udfører aktiviteter, der tager udgangspunkt i de behov og udfordringer, som virksomheder og andre deltagere har
- skal ledes som professionelle og effektive klyngeorganisationer, der er indstillet på at udvikle sig uanset i hvilken liga de befinder sig i og at lære af best practice for "cluster management excellence"
- skal have en kritisk masse i deltagerkredsen – og rumme en bred vifte af førende kompetencer fra virksomheder og videninstitutioner mv.
- er åbne for alle interesserede aktører og agerer uafhængigt af særinteresser
- skal tage udgangspunkt i lokale, regionale, grænseregionale eller nationale styrker, men søge at være til for hele Danmarks økosystem for innovation

Styrelsen for Forskning og
Innovation

5.2 Understøttelse både af nationale klyngeorganisationer og excellent klyngeledelse og gode lokale og regionale klyngeorganisationer, der skaber effekt

Kompetencerne i klyngeledelsen og – organisationen er helt afgørende for klynernes evne til at skabe resultater og effekter for virksomhederne.⁸

På trods af, at klyngeorganisationer typisk er små, skal de råde over en palet af forskellige kompetencer, hvoraf nogle er meget vanskelige at tilegne sig gennem det traditionelle uddannelsessystem. Det kan derfor tage mange år at opbygge dygtige og effektive klyngeorganisationer. Der kan imidlertid skabes en hurtigere vej til dygtiggørelse og professionalisering af klyngeorganisationer, hvis klyngerne tilbydes forskellige former for kompetenceudvikling, sparring og support målrettet deres behov.

I 2009 blev der etableret to forskellige funktioner, der skulle supportere de danske klynger og netværk. De to funktioner supplerer hinanden.

Den ene funktion var Reg X, som blev etableret i et samarbejde mellem en række partnere, bl.a. Erhvervs- og Vækstministeriet, Region Syddanmark og Syd-

dansk Universitet. Reg X skulle særligt arbejde med at styrke udviklingen af de danske klynger gennem kompetenceopbygning, erfaringsudveksling og netværk.

Den anden funktion var Netmatch, som Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse etablerede via et EU-udbud. Netmatch blev etableret med henblik på at være en ressource, de danske Innovationsnetværk og andre klynger kunne trække på til kompetenceudvikling af klyngeorganisationernes sekretariater, øget internationalisering, udvikling af bedre matchmakingaktiviteter samt styrke af samarbejdet og synergien mellem netværkene. Netmatch drives af bl.a. REG LAB, som er et netværk og tænketank med over 100 medlemmer på tværs af innovations- og erhvervspolitiske aktører i Danmark. Derigennem har Netmatch en effektiv platform til at skabe synlighed, opsamle erfaringer og skabe bedre rammer for kendskab og samspil mellem klyngerne og andre centrale aktører i fx regioner, kommuner og videninstitutioner.

Netmatch er desuden ansvarlig for årlige performanceregnskaber for aktiviteterne i de deltagende klyngeorganisationer, udvikling af fælles redskaber for klyngeorganisationerne samt at afholde regelmæssige møder, workshops, konferencer, seminarer for klyngeledere og -medarbejdere.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Det er vigtigt, at den store erfaring og viden om klyngeudvikling, som de to funktioner har opnået i de sidste tre år, ikke tabes på gulvet. I 2013 skal aktiviteterne samles i én platform, som alle klyngeorganisationer, der er med i de tre ligaer, kan trække på. Desuden skal aktiviteterne videreudvikles og skræddersys i forhold til at matche klyngernes forskellige udviklingstrin.

5.3 Internationalisering af klyngeorganisationer

De bedste klyngeorganisationer skal engagere sig i internationalt samarbejde fordi det er til gavn for klyngens virksomheder og andre medlemmer. Klyngeorganisationer kan især spille en væsentlig rolle i forhold til at understøtte små og mellemstore internationaliseringsprocesser ved at fungere som døråbner for adgang til international viden, samarbejdspartnere og nye markeder og eksportmuligheder. Klyngeorganisationerne har dog ikke detailkendskab til udenlandske forhold, markeder og potentielle samarbejdspartnere. Det er derfor vigtigt, at der arbejdes sammen med de centrale aktører, der arbejder med internationalisering af danske virksomheder og investeringsfremme, herunder Eksportrådet og Invest in Denmark, de danske innovationscentre i udlandet, ambassader og handelskontorer samt brancheforeninger.

Det har vist sig, at der er særlige potentialer og gevinster ved at etablere internationale klynge-til-klyngeorganisationssamarbejder, hvor danske klyngeorganisationer etablerer et samarbejde med en eller flere andre klyngeorganisationer i udlandet, som har noget relevant at byde på set med danske øjne. Dermed får de danske virksomheder en effektiv adgang til en bred kreds af relevante virksomheder og videninstitutioner mv. i udlandet. 20 danske klyngeorganisationer har iværksat internationale aktiviteter og samarbejde med udenlandske klyngeorganisationer og de danske innovationscentre i USA, Tyskland og Kina. Inden 2013 vil

der være konkrete internationale klynge samarbejdsprojekter med mindst 35 udenlandske klyngeorganisationer fra 13 lande på fire kontinenter (se bilag).

Internationalisering – en integreret del af klyngeindsats

Fra 2014 skal internationale virksomhedsaktiviteter i klyngeorganisationer i de to øverste ligaer være en fast bestanddel af de tilbudte aktiviteter for virksomheder.

Internationalisering af innovationsaktiviteter via klyngeorganisationerne

Klyngeorganisationerne kan bidrage til at styrke internationaliseringen af dansk forskning og innovation. Udenlandske forsknings- og teknologiudviklingsinstitutioner og virksomheder skal i højere grad bidrage til forsknings- og innovationsaktiviteter til gavn for danske virksomheder. Klyngeorganisationerne skal bidrage til internationaliseringen af danske innovationsaktiviteter og tiltrækning af udenlandske kompetencer og investeringer, hvor det er muligt og relevant. Fx kan klyngeorganisationer via samarbejde med udenlandske klyngeorganisationer øge udenlandske universiteters og forskeres deltagelse i det danske erhvervsPhD-program ved at igangsætte erhvervsPhD-projekter i danske virksomheder.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Support og sparring til internationalisering

Netmatch og Reg X tilbyder netværkene konkret hjælp og sparring til deres internationale aktiviteter, international benchmarking og ex-ante evaluering af opfyldelse af de europæiske ECEI-kriterier. Den egentlige evaluering af opfyldelse af ECEI-kriterierne skal gennemføres af uafhængige benchmarking-eksperter, og tildelingen af ECEI-label godkendes af en gruppe nedsat af Europa-kommissionen. Netmatch kan hjælpe med internationale kontakter og organisere internationale besøg og messedeltagelse i udlandet i samarbejde med de danske innovationscentre i Tyskland, USA, Kina m.fl. Netmatch er også kontor for European Enterprise Network og kan tilbyde netværkene adgang til samarbejdspartnere, herunder klyngeorganisationer, over hele Europa.

Styrket klynge samarbejde i Danmarks grænseregioner

Der findes flere dygtige og velfungerende klyngeorganisationer i grænseregionerne i Nordtyskland, Sydnorge og Sydsverige. Nogle samarbejder allerede med klyngeorganisationer i de danske grænseregioner. Flere klyngeorganisationer og virksomheder kan med fordel starte grænseoverskridende samarbejde. Der vil tages yderligere initiativer til at understøtte det grænseoverskridende samarbejde for klyngeorganisationer og for klyngepolitikken. Klyngeorganisationer i nabolandene vil inviteres til at deltage i fællesaktiviteter for de danske klynger, hvor det er relevant. Netmatch vil i samarbejde med udenlandske parter hvert andet år afholde en international klyngeorganisationsdag for de 100 bedste klynger i Norden og Baltikum.

Samarbejde med innovationscentre

Klyngeorganisationerne samarbejder med de danske innovationscentre placeret i Kina, Tyskland, Brasilien og USA om at skabe nye samarbejder og eksportmuligheder for danske virksomheder. Dette samarbejde vil i de kommende år blive udbygget og styrket. Innovationscentre skal være naturlige omdrejningspunkter for klyngernes og netværkenes brobygning til internationalt samarbejde og skabelse af grænseoverskridende inter-klynge samarbejder.

Deltagelse i internationale klyngepolitiske fora

I EU og mange lande er der fokus på at udvikle og styrke klyngepolitikken. Der foregår en betydelig politikudvikling og videndeling inden for klyngeområdet i en række fora og arbejdsgrupper nedsat af landene selv eller EU. Danmark skal deltage i de internationale fora, hvor det er relevant og nødvendigt for at bidrage til en moderne klynge- og netværkspolitik i Danmark og sikre danske klyngeorganisationer de bedste muligheder for at deltage i internationalt samarbejde og blive kendt i udlandet. Ministerier, styrelser og regionerne vil fremover sikre en koordination af den danske deltagelse i de forskellige relevante europæiske og andre internationale fora, så det sikres, at Danmark får den fornødne indflydelse på den europæiske klyngepolitik og indhenter den viden der er nødvendig for at understøtte klyngepolitikken i Danmark og klyngeorganisationernes udvikling.

5.4 Klynger som videnspredningsorganisationer

Det er en central aktivitet for klyngeorganisationer at hjælpe deltagende aktører med at starte forsknings- og innovationsprojekter og søge om midler fra relevante programmer og puljer. Klyngeorganisationen behøver ikke nødvendigvis selv at være en aktiv partner i alle disse projekter. Men i de tilfælde, hvor klyngeorganisationen besidder særlige kompetencer, der tilfører projektet yderligere værdi og øger effekten fx med hensyn til videnspredning og matchmaking, bør der være muligheder for, at klyngeorganisationen kan deltage. De klynger, der opnår EU's EIEC Label, kan dokumentere, at de er excellente aktører i innovationssystemet. EU forventes at give disse klynger nemmere adgang til en række af EU's forsknings- og innovationsprogrammer. Excellence klynger bør i lighed med GTS-institutter og andre godkendte videnspredningsparter, også have adgang til være innovations- og videnspredningspartnere i ansøgninger til danske forsknings- og innovationsprogrammer, hvor der lægges vægt på innovation og videnspredning.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

I nogle lande fx Belgien vurderer klyngeorganisationer innovationsprojekter og allokerer projektmidler til virksomheder og videninstitutioner. Dermed kan der sikres større sammenhæng og synergi i indsatsen inden for et givent fag- eller erhvervsområde, herunder større afledte videnspredningseffekter til andre medlemmer af klyngen. Det kan derfor på senere tidspunkt overvejes at give dygtigt ledet klynger medansvar for at drive en innovationsordning målrettet mod klyngens aktører og virksomheder.

Endelig vil der være mulighed for, at klyngeorganisationerne i overensstemmelse med de statslige og regionale bevillingsbetingelser kan anvende en del af deres netværksbevilling til at igangsætte mindre innovationsprojekter eller forprojekter, hvor parterne kan undersøge om der er potentiale i området til efterfølgende at udarbejde en større ansøgning til andre nationale eller EU-programmer.

Større projekter fra regionerne, Det Strategiske Forskningsråd, Rådet for Teknologi og Innovation, Højteknologifonden. EUDP, GUDP, MUDP mv. kan samtidig i langt højere grad bruge klyngeorganisationernes faglige seminarer mv. som kanal for formidling af nye forskningsresultater skabt i offentligt støttede projekter til en bredere kreds af virksomheder. Derved opnås en langt større videnspredning af resultaterne i Danmark. I den forbindelse opfordres det til, at der opstilles krav om, at alle større forsknings- og innovationsprojekter skal overveje, hvordan faglige resultater også kan spredes via en eller flere klyngeorganisationer.

5.5 Intelligent specialisering lokalt og regionalt

I forbindelse med udmøntningen af strukturfondsmidlerne 2014-2020 forventes Danmark at skulle udarbejde en national strategi/regionale strategier for intelligent specialisering. Strategierne skal identificere de styrkepositioner, som de enkelte regioner har og ønsker at fremme og udvikle. Et centralt værktøj i en strategi for intelligent specialisering er innovation og udvikling gennem klynger. Intelligent specialiseringsstrategierne vil derfor være ledende for den regionale klyngeindsats og skal derfor også koordineres med det nye forum for klyngeindsatsen.

6. Finansiering af klyngeindsatsen

Forumets primære funktion er i overensstemmelse med de foreslåede opgaver at være rådgivende og koordinerende i forhold til eksisterende myndigheder og bevillingsorganer. Herunder kan forumet komme med anbefalinger til relevante bevillingsmyndigheder om anvendelse af klyngemidler, men får ikke overdraget beslutningskompetencer i forhold til bevillinger.

Styrelsen for Forskning og
Innovation

Finansiering kommer bl.a. via statens eksisterende InnovationsNetværk Danmark-program. Tilsvarende finansierer regionerne fortsat indsatsen via vækstforas og regionens strategiske prioriteringer af de regionale udviklingsmidler og EU's strukturfondsmidler. Endvidere medfinansieres indsatsen gennem privat finansiering, egenfinansiering samt EU's forsknings- og innovationsprogrammer.

Derudover kan der som led i samarbejdet med andre fagministerier blive drøftet muligheder for, at fagministerier - inden for deres replektive bevillingsrammer til forskning og innovation og såfremt rammerne giver mulighed herfor - kan vælge at medvirke til at understøtte klyngeindsatser inden for fagrelevante områder.

Det vil være muligt for parterne at yde supplerende finansiering til eksisterende klynger og netværk til udførelse af yderligere funktioner eller opgaver. Dette princip gælder også på tværs af regioner, således at flere regioner eksempelvis kan samarbejde med staten om at styrke perspektivrige nye eller eksisterende klynger.

FIVU/RTI vil fortsat via InnovationNetværk Danmark-programmet finansiere supplerende supportfunktioner for udvikling af klynger og netværk i alle tre klyngeindsatser samt visse internationaliseringsaktiviteter knyttet hertil.

Bilag 1. Begrebsafklaring

Hvad er et virksomhedsnetværk? Blandt managementkonsulenter betegner et virksomhedsnetværk relationer baseret på medarbejdere og deres kompetencer på tværs af virksomhedens organisation. Hos erhvervsrådgivere og erhvervsanalytikere bruges det tilsvarende begreb virksomhedsnetværk som synonym for en gruppe af virksomheder i et begrænset lokalt eller regionalt område.	
Hvad er en virksomhedsklynge? Da virksomhedsnetværk ikke har en entydig definition, bruges derfor i stedet oftere begrebet virksomhedsklynge for en gruppe af virksomheder, der i et relativt begrænset lokalt eller regionalt område, befinder sig i horisontale og vertikale netværk. Hermed menes, at virksomheder befinder sig i en række relationer til leverandører og aftagere (det vertikale niveau) og samtidig også i relationer til andre virksomheder, der producerer lignende produkter eller tjenesteydelser, der indgår i afsætnings- eller brugsprocessen indgår i samspil eller relationer med virksomhedens egne produkter eller tjenesteydelser (det horisontale niveau). Virksomhedsklynger har ifølge den traditionelle opfattelse et element af geografisk nærhed, der gør det muligt at have samspil om kvalificeret arbejdskraft, leverandører, specialiseret information. Aktørerne i klyngen er forskellige, placerede på tværs af værdikæden, og de kan både være konkurrenter og samarbejdspartnere på samme tid. Der er virksomhedsklynger overalt i Danmark og samlet der er kortlagt omkring 250-300 små, eller større virksomhedsklynger.	Silkeborg for Forskning og Innovation
Hvad er et innovativt netværk? Begrebet innovative netværk har været brugt i relation til et formelt netværkssamarbejde, hvor der er en netværksfacilitator, der søger at fremme etablering af relationer mellem flere virksomheder og fx en eller flere videninstitutioner. Sådanne innovative netværk kan være opbygget af forskere på videninstitutioner. Nogle innovative netværk bygger på et større forskningsprojekt. Andre bygger på mange små projekter. I 2009 blev der kortlagt 166 sådanne små eller større innovative netværk i Danmark.	
Hvad er en Højteknologisk Platform? En højteknologisk platform er et samarbejde mellem en eller flere virksomheder og en eller flere offentlige forskningsinstitutioner. Målet er langsigtet udvikling af ny banebrydende teknologi, som for de deltagende virksomheder kan muliggøre indtil flere nye kommercielle aktiv. Platformenes varighed er typisk 3-5 år. Typisk finansierer staten mellem 15 og 75 millioner kroner og op til 50 procent af det samlede platformsprojekt. En højteknologisk platform er ikke en klynge eller et netværk. En højteknologisk platform kan være resultat af et samarbejdsprojekt i et innovativt netværk.	
Hvad er en Strategisk Forskning- og Innovationsplatform (SPIR)? SPIR giver tilskud til initiativer der styrker sammenhængen mellem strategisk forskning og innovation. Programmet skaber 6-8 årige platforme for virksomheder, forsknings- og teknologiinstitutioner og offentlige myndigheder med fokus på mere effektiv videnspredning og mulighed for hurtigere og mere interaktiv udnyttelse af ny viden til innovation i de private og offentlige sektorer. Typisk finansierer staten mellem 60 og 80 millioner kroner og op til 75 procent af det samlede platformsprojekt. Formålet er ikke at udvikle en større virksomhedsklynge, men at fremme erhvervsrelevant god universitetsforskning, der understøtter forskning, innovation, konkurrenceevne og vækst i mange virksomheder. Eksisterende virksomhedsklynger og innovative netværk deltager i videnssprednings- og forskningsaktiviteter i et SPIR.	
Hvad er en klyngeorganisation? En klyngeorganisation er en fleksibel organisatorisk enhed, der fungerer som facilitator for værdiskabende samspil mellem aktørerne i klyngen. Behovet for en klyngeorganisation opstår fordi både klyngeaktører og det offentlige kan se en fordel i at klyngesamarbejdet bliver sat ind i en strategisk og professionaliseret kontekst. Herved bliver det muligt at samles om en fælles strategi og mål, som skaber større værdi både for samfundet og for den enkelte aktør end aktørerne kunne opnå individuelt.	24

Klyngeorganisationer består typisk af et mindre sekretariat med en klyngeleder i spidsen for det daglige arbejde, og en bestyrelse, der har ansvaret den strategiske retning. Over de sidste 15 år er der skabt en lang række klyngeorganisationer i Danmark baseret på offentlige udbud af midler til klynge- og netværkssekretariater. Klyngeorganisationerne ser det ofte som deres opgave at skabe netværk og samarbejdsprojekter mellem klyngens aktører inden for innovation, teknologi, uddannelse og træning, kommercielt samarbejde, forskning og markedsadgang til internationale markeder.	
Hvad er ”Innovationsnetværk Danmark”? Et godkendt <i>Innovationsnetværk</i> er et landsdækkende innovativt netværk med egen netværksorganisation, hvor virksomheder møder andre virksomheder, forskere og eksperter fra ind- og udland inden for forskellige faglige fokusområder. Der findes 22 <i>Innovationsnetværk</i> i Danmark, som er støttet af det statslige program ”Innovationsnetværk Danmark”. Et <i>Innovationsnetværk</i> opfylder definitionen på en klyngeorganisation og er en klyngeorganisation. Netværket skal være åbent for hele Danmark, så er de 22 <i>Innovationsnetværk</i> regionalt koncentreret med over firs procent af deltagerne inden for en radius af 150 kilometer og med hovedparten af aktiviteterne inden for to regioner. Formålet med <i>Innovationsnetværk Danmark</i> programmet er at etablere klyngeorganisationer, der er med til at give virksomhedsdeltagerne overblik over den nyeste viden, teknologi, forskning og udvikling på deres område og skabe samarbejdsprojekter, netværk og FUI-aktiviteter. <i>Innovationsnetværkene</i> får statslig medfinansiering fra Rådet for Teknologi og Innovation. For at blive godkendt som <i>Innovationsnetværk</i> skal klyngeorganisationen ansøge herom og opfylde et sæt af retningslinjer for at sikre, at organisationen tilbyder sine medlemmer så mange forskellige klyngeservices som muligt. Medlemmer og netværksdeltagere er private og offentlige virksomheder, heraf over firs procent SMV’er, offentlige forsknings- og uddannelsesinstitutioner, GTS-institutter, offentlige myndigheder, brancheorganisationer mv. <i>Innovationsnetværkets</i> sekretariat skal være non-profit og ligger typisk enten placeret i en forskerpark, universitet, GTS-institut eller brancheorganisation.	Styrelsen for Forskning og Innovation
Hvad forstås ved politik for klynger - og innovative netværk? En politik for klynger og netværk er de initiativer det offentlige iværksætter for at styrke virksomheders innovation og konkurrenceevne gennem klynger og netværk, . I EU betegner klynge- og netværkspolitik (<i>”Cluster policy”</i>) den politik og de dertil knyttede initiativer, der aktivt understøtter etablering og udvikling af klyngeorganisationer og netværksorganisationer. I mange lande både i EU og resten af verden bliver ”cluster politikken” i dag anset for at udgøre en af de vigtige hjørnestene i innovationspolitikken. Politikken for klynger og netværk understøttes typisk af et særligt regionalt eller nationalt klyngeprogram, som medfinansierer etableringen af og aktiviteter for klynge- og netværksorganisationer til gavn for dens medlemmer og deltagere. Klynge- og netværkspolitikken formål er at konkurrenceevne, vækst og beskæftigelse gennem fokus på vidensspredning, samarbejde, forskning, udvikling og innovation. Balancen i aktiviteterne varierer mellem brancher og virksomhedssektorer, idet vidensspredning, teknologi og innovation er mere centrale i nogle typer klynger og netværk, medens forskning og udvikling er hovedfokus i andre mere videntunge klynger og netværk. I Europa bruges forskellige betegnelser for de programmer, der understøtter skabelse klynge- og netværksorganisationer: klyngeprogram, program for innovationsnetværk, program for kompetencenetværk eller program for ekspertisecentrer. En analyse af viser, at programmerne uanset navn grundlæggende dækker over samme politik.⁹	

⁹ Styrelsen for Forskning og Innovation, Innovation: Analyse og evaluering 17/2011, *Clusters Are Individuals: Creating Economic Growth through Cluster Policies for Cluster Management Excellence – Nordic-German-Polish Cluster Benchmarking Project*

Bilag 2. Den interministerielle og interregionale arbejdsgruppe

Ministerier

Thomas Alslev Christensen (formand), FIVU/Rådet for Teknologi og Innovation
Morten Solgaard Thomsen, Styrelsen for Forskning og Innovation/FIVU
Tina Rud Mogensen, Styrelsen for Forskning og Innovation/FIVU
Sune Astrup Christiansen, Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse
Anders Ziegler Kusk, Styrelsen for Universiteter og Internationalisering/FIVU
Anders Thomsen, Erhvervsstyrelsen/Erhvervs- og Vækstministeriet
Tine Hylleberg, Eksportrådet/Udenrigsministeriet
Uffe Andreasen, Ministeriet for By og Landdistrikter

Regioner

Lene Brinch Knudsen, Region Midtjylland
Tine Aage, Region Sjælland
Thomas Kampmann, Region Nordjylland
Olav Sønderkov, Region Syddanmark
Ebbe Mosbæk Rasmussen, Region Hovedstaden
Diana Lindahl, Vækstforum Bornholm
Lars Albæk, Klyngeudvikling Bornholm (Væksthus Hovedstadsregionen)

**Styrelsen for Forskning og
Innovation**

Øvrige organisationer

Lone Vingtoft, Danske Regioner
Anne Sofie Sørensen, Danske Regioner
Lotte Langkilde, REG X
Merete Daniel Nielsen, Netmatch
Kim Bech, Copenhagen Capacity